

MEMORIJALNI PROSTOR BELE I MIROSLAVA KRLEŽE

VESNA VRABEC
Muzej grada Zagreba
Zagreb

Dom Miroslava Krleže, bez sumnje najznačajnijega hrvatskog pisca 20. stoljeća, donacija je dr. Krešimira Vranešića, Krležina nasljednika, gradu Zagrebu. Darivanje i prihvaćanje donacija pokazatelj je kulturne razine i društvene svijesti sredine, te potvrda brige i odgovornosti prema povijesti i tradiciji. Na pitanje Enesa Čengića: “Što će biti s ovim stanom poslije vaše smrti?”, Krleža je odgovorio: “A što se ovog stana tiče, tolika je masa stanova u historiji koji su razoreni i koji su bili neizmjereno važniji nego moj i Belin dom. U čudnim našim prilikama, održavanje ovog stana znači veliku investiciju, a takvog faktora tko bi to financijski izveo, u mom slučaju teško da ima. Ali ako je nekome stalo da sačuva uspomenu na jednog pjesnika i jednu glumicu koji su tu živjeli tri decenije, neka to načini.” Ipak, zahvaljujući donatoru inventara dr. Vranešiću i primatelju donacije i vlasniku stana Gradu Zagrebu, Zbirka je 29. prosinca 2001. godine, na 20. obljetnicu Krležine smrti otvorena za javnost. Odlukom Skupštine grada stan je predan na skrb i upravljanje Muzeju grada Zagreba.

Uređenje ambijentalnih zbirki, povijesnih domova, moguće je s dva polazišta: prvo, u prvi se plan stavlja *ambijent*, koji je moguće ostaviti u zatečenom stanju ili ga urediti u povijesnom kontekstu u kojemu je nastao i, drugo, da se uređenjem stana istakne *osoba* koja se njime koristila, uz naglašavanje njezine osobnosti i zvanja.

Prilikom uređenja doma Miroslava i Bele Krleže pojedine su prostorije prenamijenjene, uz iskorištenje raznih suvremenih tehničkih mogućnosti i muzeoloških pomagala, kako bi bio istaknut upravo Krležin rad i značaj kao pisca, a da ujedno ostale prostorije zrcale duh svakodnevnog života bračnog para Krleža.

Zbirka je uređena prema muzeološkom programu kolege Slavka Šterka, a koncepciju postava napravio je arhitekt Željko Kovačić.

Kuća u kojoj se nalazi Krležin dom građena je 1928./29. godine za obitelj bankara Adolfa Reina, prema nacrtu arhitekta Rudolfa Lubynskog (sl. 1.). Kuća ima dva raskošna stana i u jedan od njih, na poziv gospođe Rein, 1952. godine došelio je Miroslav Krleža sa suprugom Be-

Slika 1. Krležin Gvozd 23, kuća u kojoj je dom Miroslava Krleže

lom. Krleža nije bio vlasnik stana već je imao stanarsko pravo. Stan je sedamdesetih godina Grad Zagreb otkupio od nasljednika, unuka i sina gospođe Elizabete Rein.

Miroslav Krleža rođen je 7. srpnja 1893. u Zagrebu. Nižu gimnaziju završio je u Zagrebu, nakon toga pohađao je kadetsku školu u Pečuhu, a započeti vojni studij u Pešti prekinuo je 1913. godine i odlučio se baviti književnošću. Već od 1914. godine piše i objavljuje u časopisima i dnevnim listovima. Od 1917. objavljuje niz knjiga i pokreće četiri časopisa (*Plamen*, 1919.; *Književnu republiku*, 1923.-1927.; *Danas*, 1934.; *Pečat*, 1939./40.). Od 1950. godine na čelu je Leksikografskog zavoda, koji danas nosi njegovo ime. Autor je mnogih kazališnih djela, od kojih je *Galicija*, na repertoaru Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu, zabranjena sat prije premijere 30. prosinca 1920. godine. Prva izvedena drama je *Golgota*, 1922. godine u HNK u Zagrebu, a tu su praizvedene i ostale Krležine drame, da spomenemo samo najpoznatije: *U agoniji*, 1928., *Gospoda Glembajevi*, 1929., *Leda*, 1939. Upravo je u Krležinim dramama njegova supruga Bela (s kojom se vjenčao 1919. i proveo 62 godine) ostvarila svoje najbolje uloge. U trideset godina stanovanja na Gvozdu Krleža je napisao manje djela, a više se posvetio radu u Leksikografskom zavodu. Piše rasprave i eseje, a u to vrijeme nastaje drama *Aretej* (1959.), roman *Zastave* (1962.) i scenarij za film *Put u raj* (1970.). Od sredine 1977. Krleža više ne silazi s Gvozda. Umro je 29. prosinca 1981. godine.

Ulazak u Krležin memorijalni prostor simbolično počinje već na samom ulazu u zgradu, gdje nas u prizemlju čeka

Slika 2. Konzolno zrcalo s fotografijom Miroslava Krleže

brončani portret slavnog pisca, rad Ivana Sabolića. Nakon ulaska u stan pozdravlja nas Krleža s podignutim šeširo, s fotografije na konzolnom ampir zrcalu – duhovita dosjetka autora postava Željka Kovačića (sl. 2.). Iz hodnika se ulazi u nekadašnji hol, koji je Bela pretvorila u **blagovaonicu** (sl. 3.). Već tu opažamo muzeološke elemente koje su dom pretvorile u “muzej”; kretanje posjetitelja je ograničeno i usmjereno plavim gumiranim sagom, a prepreke (lanci) sprečavaju dodir posjetitelja s predmetima. Uz ulaz se nalazi stalak s legendom o prostori, a na starom Krležinu crno-bijelom televizoru emitiraju se filmski zapisi o Krleži. U blagovaonici dominira okrugli bidermajerski stol iz 1840., bidermajerska ostakljena vitrina

Slika 3. Blagovaonica

Slika 4. Belin salon

Slika 5. Belina spavaća soba

prepuna kovanoga i porculanskog posuđa koje je, kao i velik dio kolekcije bakrenog posuđa iznad kamina, naslijeđe Krležine tete Pepe. Zidovi su ukrašeni slikama koje su im poklonili prijatelji slikari: Mersad Berber, Petar Dobrović i Ivan Lacković. Tu je i Belin portret, rad Stojana Aralice, te mala slika senjske kule Nehaj, Belina uspomena na rodno mjesto.

Belin mali salon Belina je “pozornica” gdje prima svoje goste na razgovor i kartanje. Uređen je pomno, s mnogo njoj dragih uspomena i sitnica, pomalo raskošno i, poneko bi rekao, sa zrnцем kiča (sl. 4.). Prema prozoru stoji klasicistički intarzirani stolić (oko 1800.), okružuju ga neoklasicistička sofa i naslonjači, a lijevo od prozora je bidermajerski sekreter iznad kojega je Belin portret Jerolima Mišea iz 1931. Desno je bidermajerska komoda s mnoštvom ukrasnih sitnica i Belin portret u kazališnom kostimu, rad Nikole Reisera iz 1951. godine. Iz salona ulazimo, samo jedan metar, koliko nam dopušta “plavi sag” i stupići s

Slika 6. Radna soba Miroslava Krleže

lancima, u **Belinu spavaonicu** (sl. 5.). Sobom dominira tapecirani krevet s pripadajućom garniturom za sjedenje i, nasuprot kreveta, veliki intarzirani barokni ormar iz sredine 18. stoljeća. Soba je puna slika: Belini portreti, rad Cate Dujšin-Ribar i Mila Milunovića, *Ženski portret* Mersada Berbera, a na komodi i kaminu su slike Krleže, Beline majke i Beline kazališne fotografije.

Vraćajući se preko Belina salona kroz ostakljena vrata, ulazimo u **Krležinu radnu sobu**, nekadašnju blagovaonicu

eseji i polemike. Ispred stola je novija garnitura za sjedenje, na kojoj je Krleža primao goste, a iznad polica s knjigama je Krležin portret, rad Petra Dobrović iz 1930., *Ženski portret* i *Veduta Venecije* istog autora iz 1938. Na drugoj je strani Belin klavir iz 19. stoljeća na njemu stoji njezina fotografija iz 1925. godine te dvije manje skulpture: *Marin Držić* Antuna Augustinčića i Bešlićeva *Figura muškarca*. Do klavira se nalazi intarzirani tabernakl iz 18. stoljeća. S radija, smještenoga u ormariću uz balkonska

(sl. 6.). To je najveći i najsvjetliji dio stana s izlazom na balkon, omiljeno Krležino mjesto s kojega je promatrao toranj Markove crkve. U usporedbi s Belinim salonom ta je soba skromno namještena. Tu je Krležina biblioteka s 4 240 knjiga, veliki radni stol od punog orahova drva iz 1930. godine, na kojem su nastajala njegova djela,

vrata, može se čuti snimka Krležinih govora. Vrata uz radni stol vode nas u **Krležinu spavaću sobu** – skromno namještenu, koja je prostor askeze i odricanja (sl. 7.). U njoj je francuski ležaj, mnoštvo knjiga i časopisa, barokni stol i veliki barokni ormar, par onome iz Beline sobe, dar tete Pepe. Na zidu nasuprot krevetu okvir je s mnogo Belinih

Slika 7. Spavaća soba Miroslava Krleže

fotografija, a iznad polica je *Portret Krležina oca*, rad ugljenom Jerolimima Mišea iz 1927. U sobi se nalaze i Krležine drvene štake te pokretni stolić na kojemu je pisao ležeći u krevetu, kao svjedoci Krležinih posljednjih dana i fizičke nemoći.

Iz spavaonice ulazimo u **kupaonicu**, prostor koji je zbog potrebe muzejske prezentacije potpuno promijenjen. Kao podsjetnik da je tu nekad bila kupaonica, na podu su tlocrtno naznačene pozicije sanitarija i kupaonske opreme. Tu je stvoren novi izložbeno-muzejski prostor kojemu je zadaća prikazati Krležin život i rad. Na zidu je veliki pano s kartom Zagreba, s označenim svim Krležinim adresama, biografskim podacima i fotografijama svih kuća

vezanih za njegov život i rad (sl. 9.). Na drugom su zidu kazališni plakati i objave te dva video-zida na kojima se prikazuju inserti iz Krležinih drama. Nasuprotni zid ima vitrinu u kojoj su izložena sva domaća i strana izdanja Krležinih djela (sl. 8.).

U **toaletu** se nalaze dva ekrana na kojima se prikazuje crtani film *Balade Petrice Kerempuha* Zlatka Boureka, a isti je autor crtežima ukrasio zidove. U **hodniku** je sačuvan ugrađeni ormar koji

Slika 8. Bivša kupaonica – vitrina sa svim izdanjima Krležinih djela

Slika 9. Bivša kupaonica – karta s prikazom svih Krležinih adresa i biografskim podacima

je, dobivši staklena vrata, postao vitrina za izlaganje osobnih predmeta bračnoga para (odijela, čuveni Krležini šeširi i francuska kapa, fotografije, uspomene s putovanja, nagrade, Belini kazališni rekviziti, crteži Josipa Vanište te osmrtnice) (sl. 10.). **Kuhinja**, uz malo sačuvanog namještaja, postala je mjesto gdje posjetitelji na računalu mogu doznati još nešto iz biografije Miroslava i Bele (sl. 11.). Nekadašnja **soba služavke** Ivke postala je soba kustosa i mjesto za smještaj vi-

Slika 10. Hodnik

deo-nadzora i ostale tehničke opreme. Od originalnog namještaja zadržani su samo ormari. **Ostava** ima izvorni ormar iz vremena gradnje, koji će poslužiti za smještaj publikacija i suvenira. Na kraju **izlaznog hodnika**, na prozorskom staklu, nalazimo fotografiju Miroslava Krleže kako odlazi

Slika 11. Kuhinja

u šetnju, a s njim odlazimo i mi iz prostora uređenoga da sačuva uspomenu “na jednog pjesnika i jednu glumicu”, kako je to sam Krleža rekao.

THE MIROSLAV AND BELA KRLEŽA MEMORIAL COLLECTION

The greatest croatian writer Miroslav Krleža and his wife, famous actress Bela has been lived for the last three decades in the residential part of the city of Zagreb, in the apartment in Villa Rein, Gvozd 23. In 2001, after 20 years of Krleža death the apartment has been opened to the public under the custody of Zagreb Municipal museum due to museological concept of Slavko Šterk and the architect Željko Kovačić. The brief description of all the rooms is given as well as the museum facilities of Memorial.